

Annelerin Erken Lohusalık Dönemindeki İlgilerinin Belirlenmesi

Nezihe KIZILKAYA

1. Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

ÖZET

ANNELERİN ERKEN LOHUSALIK DÖNEMİNDEKİ İLGİLERİNİN BELİRLENMESİ

Bu çalışma annelerin erken post-partum döneminde ilgilendikleri, bilgi edinmek istedikleri konuları belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Şubat-Haziran 1995 tarihlerinde Bakırköy SSK Doğumevi Kadın Hastalıkları ve Çocuk Hastanesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Hastanesi'nde vajinal doğum yapan, herhangi bir sağlık sorunu bulunmayan, 18-35 yaş grubundaki 165 kadın araştırma kapsamına alınmıştır. Olguların erken lohusalık dönemindeki ilgilerini belirlemek üzere bu amaçla geliştirilmiş bir ölçme aracı kullanılmıştır (Card-Sort Tool). Olgular, ölçme aracını oluşturan aile, anne ve bebek ile ilgili itemleri ilgi düzeylerine göre (hiç ilgilenmiyorum, beni ilgilendiriyor, ihtiyacım var öğrenmek istiyorum) belirlemişlerdir.

Annelerin en fazla bebek ve aile ile ilgili konularda bilgiye gereksinimleri olduğu ayrıca aile planlaması yöntemlerini öğrenmek istedikleri belirlenmiştir. Primipar anneler ve eğitim düzeyi ilkokulun üzerinde olan anneler genel olarak daha fazla bilgiye gereksinim ve ilgi durumu belirtmişlerdir.

Erken post-partum döneminde, lohusaların özellikle bebek bakımı ve aile planlaması konusunda bilgiye gereksinimleri bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erken post-partum dönemi, Annelerin ilgileri, Post-partum öğretim, Ebeveyn olma, Post-partum eğitim sınıfları

SUMMARY

DETERMINATION OF MOTHER'S CONCERN IN EARLY POST-PARTUM PERIOD

This study aims to determine the issues that are of interest to mothers in their early post-partum period. 165 women who were 18-35 years old and had not any health problem and had vaginal deliveries in Bakırköy Social Security Gynaecology and Child Hospital and Istanbul Faculty of Medicine Hospital, between February-June 1995 were included in this study. A special measurement tool (Card-Sort Tool) was used to determine the interests of subjects in the early post-partum period. The subjects filled out the items of the measurement tool regarding the family, mother and baby, according to their levels of interest (no concern, interest and worry).

It has been determined that mothers are in need of knowledge mostly on baby and family related matters; moreover, they are eager to learn family planning methods. Primipar mothers and mothers who have education over primary school in general indicate to be in need of more information and shown concern. In the early post-partum period, the mothers are in need of information about baby care and family planning.

Key Words: Early post-partum period, concerns of child bearing women, post-partum teaching, parenthood, post-partum classes

Ebeveynliğe geçiş süreci, üzerinde tartışılan önemli bir konudur. Özellikle ilk kez ebeveyn olma bir kriz olayıdır. Erken post-partum dönemi aile üyeleri için artan sorumluluklara, yeni rollere ve günlük hayatlarındaki değişikliklere alışma çabalarının olduğu bir dönemdir. Ebeveynliğe geçiş, post-partum periyod boyunca devam etmesine rağmen, annenin anne olma ve yenidoğan ile ilgili ilk deneyimleri, yenidoğanın bakımını ve kendi öz-bakımını yapabilme

gücü ve bilgi edinme, öğrenme kaynakları yaşanan bu kriz olayının boyutunu etkileyen önemli faktörlerdir (1,2,3,4,5,6,7,8).

Prenatal eğitim programlarında gebelik, doğum ve yenidoğan bakımına ilişkin bilgiler verilmektedir. Böyle programlar henüz ülkemizde yaygın değildir. Yurt dışında yapılan çalışmalar, çiftlerin bu programlarda özellikle doğum, nefes alıp-verme ve relaksasyon teknikleri üzerine odaklandıklarını, ebeveynlik rolleri, çocuk bakımı ya da kendi bedenlerindeki değişikliklerle ilgilenmediklerini ortaya koymuştur. Yine bir çalışmada, olgular ebeveynlik ve bebek bakımı bilgilerinin doğumdan önce öğrenilmesinin yarar sağlamayacağını belirtmişlerdir (2,3,4,5,8,9).

1. Ulusal Perinatoloji Hemşireliği Sempozyumunda sunulmuştur.

Yazışma adresi: Nezihe Kızılkaya

1. Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu 80270 Şişli/İstanbul

Tablo 1. Olguların Aile, Anne ve Bebek İtemlerini İlgili Düzeylerine Göre Sınıflandırma Durumları

	Aile ile İlgili İtemler		Anne ile İlgili İtemler		Bebek ile İlgili İtemler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç ilgilenmiyorum	148	11.87	359	12.12	637	12.06
Beni ilgilendiriyor	864	69.29	2274	76.74	3433	65.02
İhtiyacım var, öğrenmek istiyorum	235	18.84	330	11.14	1210	22.92
Toplam	1247	100.0	2963	100.0	5280	100.0

Tablo 2. Beni İlgilendiriyor ve İhtiyacım Var, Öğrenmek İstiyorum Şeklinde En Sık Bildirilen İtemler

Beni İlgilendiriyor	Sayı		İhtiyacım Var Öğrenmek İstiyorum	Sayı	
	Sayı	%		Sayı	%
Kocamın bebeğe karşı nasıl davranacağı	154	93.3	Bebeğin göbek kordonunun bakımı	109	66.1
Bebeğe yakınlık hissetme	153	92.7	Aile planlaması yöntemleri	107	64.8
Kocamın bana karşı nasıl davranacağı	152	92.1	Bebeğin beslenmesi	94	57.0
Yorgunluk hissetme	147	89.1	Bebeğin banyosu	81	49.1
Evdeki diğer kişilerin gereksinimlerini karşılama	142	86.1	Bebeğin nasıl büyüüp, gelişeceği	80	48.5
Bebeğin uykusu	140	84.8	Mama hazırlama	74	44.8
Kararlar alma	139	84.2	Bebeğin emmesi	68	41.2
Bebeğin ağlaması	135	81.8	Bebeğe yapılan kan testleri	56	33.9
Bebek beni sevecek mi	135	81.8	Bebeğin sağlığı	48	29.1
Kendine zaman ayırma	131	79.4	Bebeğin güvenliği	47	28.5
Bebeğin hırsırma ve oksürmeleri	130	78.8	bebeğin bingildeği	44	26.7

Erken post-partum dönemi ebeveynlerin prenatal eğitim programlarına devam etmiş olsalar dahi en fazla soru sordukları, destek aradıkları dönemdir. Günümüzde hastanede yatma süresinin kısalması, evde doğum yapma eğiliminin artması, hastanede çalışan hemşirelerin eğitim yapabilecekleri zamanı sınırlamıştır. Bu nedenle, son yıllarda yurt dışında erken post-partum dönemindeki kadınların katılacakları eğitim programları ve telefonla danışmanlık hizmeti şeklinde programlar geliştirilmiştir (5,7). Ülkemizde henüz benzer programlar bulunmadığından doğum servisinde çalışan hemşirelerin, anne ile karşılaştıkları kısa zaman periyodunda yapabilecekleri sağlık eğitiminin içeriğinde öncelikle yer alması gereken konuların belirlenmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışma, annelerin erken post-partum döneminde ilgilendikleri, bilgi edinmek istedikleri konuları belirlemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Şubat-Haziran 1995 tarihleri arasında gerçekleştirilen çalışmamızda tanımlayıcı amaca yönelik anket tekniğinden yararlanılmıştır. Bu tarihlerde Bakırköy SSK Doğumevi Kadın Hastalıkları ve Çocuk Hastanesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde vajinal doğum yapan, yaşı 18-35 arasında olan, gebelik öncesi, gebeliği boyunca ve doğum sonrası sağlık problemleri olmayan ve gestasyonel yaşı 37-42 haftalık sağlıklı, herhangi bir sorunu bulunmayan yenidoğanı olan 165 kadın araştırma kapsamına alınmıştır. Olguların erken lohusalık dönemindeki il-

gilerini belirlemek amacıyla, Russell Moos tarafından 1981 yılında geliştirilen ölçme aracı (Card-Sort Tool) kullanılmıştır. Olgular, ölçme aracının içerdiği aile (9 item), anne (21 item) ve bebek (32 item) ile ilgili itemleri üç ana ilgi düzeyi için sınıflandırmıştır. Bunlar: Hiç ilgilenmiyorum, beni ilgilendiriyor ve ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum. Ölçme aracı olgulara taburcu olurken uygulanmıştır. Ölçme aracı araştırmacı tarafından türkçeye çevrildikten sonra, tümü üniversitede öğretim elemanı olan 7 uzman tarafından (2 kadın-doğum uzmanı, 1 halk sağlığı uzmanı, 1 kadın-doğum hemşiresi, 1 psikiyatri hemşiresi, 1 hemşirelik esasları alanında görev yapan eğitici hemşire, 1 USA John Hopkins Üniversitesi halk sağlığı uzmanı) içerik ve dil geçerliği açısından incelenmiştir. Ölçeğin güvenirlik çalışması ise, Spearman - Brown Prophecy formülüyle değerlendirilmiştir. Ölçme aracını oluşturan aile ile ilgili itemler için oc-0.62, anne ile ilgili itemler için oc-0.75, bebek ile ilgili itemler için ise oc-0.91 olarak saptanmıştır. Elde edilen veriler, yüzdelik ve %2 istatistiksel değerlendirme yöntemi ile irdelenmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan olguların, yaş ortalaması $X=24.96 \pm 4.62$ olarak belirlenmiştir. Olguların % 63'ünün (n=104) ilkököl, % 28.5'inin (n=47) ortaokul-lise mezunu, % 61.8'inin (n=102) 15 milyondan az geliri ve % 88.5'inin (n=146) ev hanımı olduğu dikkati çekmektedir. Olguların obstetrik özellikleri incelendiğinde % 47.9'unun (n=79) ilk, % 34.5'inin (n=57) ikinci doğumları olduğu, % 45.5'inin (n=75) birinci, % 28.5'inin (n=47) ikinci gebeliklerinin olduğu, % 52.1'inin (n=68) yaşayan bir çocuğunun, % 32.7'sinin (n=54) yaşayan iki çocuğunun olduğu görülmüştür. Annelerin tümü bebeklerini anne sütü ile beslemeyi düşünmektedirler. % 60.6'sı (n=100) erkek, % 39.4'ü (n=65) kız olan yenidoğan bebeklerin gestasyonel haftası ortalaması $X=38.8 \pm 1.53$ olarak, kiloları ise $X=3353.15 \pm 461.33$ gram olarak saptanmıştır.

Tablo 1'de olguların aile, anne ve bebek ile ilgili itemleri, ilgi düzeylerine göre sınıflandırmaları görülmektedir. Aile ile ilgili bildirilen ilgilerin % 11.87'si (n=148) hiç ilgilenmiyorum, % 65.02'si (n=3433) beni ilgilendiriyor, % 22.92'si (n=1210) ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum grubunda, anne ile ilgili bildirilen ilgilerin % 12.12'si (n=359) hiç ilgilenmiyorum, % 76.74'ü (n=2274) beni ilgilendiriyor, % 11.14'ü (n=330) ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum grubunda, bebek ile ilgili bildirilen ilgilerin ise, % 12.06'sı (n=637) hiç ilgilenmiyorum, % 65.02'si (n=3433) beni ilgilendiriyor, % 22.92'si (n=1210) ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum grubunda bulunmaktadır.

Annelerin ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum şeklinde bildirdiği itemler incelendiğinde, bebek ile ilgili itemlerin öncelikli olduğu ve aile planlaması yöntem-

Tablo 3. Hiç İlgilenmiyorum Şeklinde En Sık Bildirilen İtemler

Hiç İlgilenmiyorum	Sayı	%
Hemoroidlerim	115	69.7
Bebeğin sünetinin bakımı	88	53.3
Ağlayacak gibi olma	68	41.2
Bebeğin vajinal akıntısı	66	40.0
Fazla kilolarım	65	39.4
Terleme	64	38.8
Bebeğin cinsiyeti	63	38.2

leri iteminde bu grupta yer aldığı görülmektedir (Tablo 2). Beni ilgilendiriyor grubunda en sık bildirilen itemler ise, kocamın bebeğe karşı nasıl davranacağı, bebeğe yakınlık hissetme, kocamın bana karşı nasıl davranacağı, yorgunluk hissetme, evdeki diğer kişilerin gereksinimlerini karşılama, bebeğin uykusu, kararlar alma, bebeğin ağlaması ve bebek beni sevecek mi itemleridir.

Tablo 3'de olguların hiç ilgilenmedikleri itemler yer almaktadır.

Olguların eğitim düzeyleri ile aile, anne ve bebek itemlerine ilişkin ilgi durumları istatistiksel olarak karşılaştırılmıştır. Hemoroidlerim (%²-7.45, SD-2, P<0.05), bebeğin saçları (%²-6.35, SD-2, p<0.05), bebeğin kilosu (%²-6.88, SD-2, P<0.05), kocamın bebeğe karşı nasıl davranacağı (%²-12.43, SD-2, p<0.05), sinirlilik ya da gerginlik hissetme %²-6.90, SD-2, P<0.05), itemlerinde eğitim düzeyi ilkokulun üzerinde olan anneler, diğerlerine oranla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde beklenenden daha fazla beni ilgilendiriyor ve ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum şeklinde gruplandırmada bulunmuşlardır (Tablo 4).

Olguların pariteleriyle aile, anne ve bebek itemlerine ilişkin ilgi durumları karşılaştırıldığında, bebeğin nasıl büyüyeceği (%²-8.22, SD-1, p<0.05), bebek beni sevecek mi (%²-7.22, SD-2, PO.05), mama hazırlama (%²-7.13, SD-2, p<0.05), bebeğin sağlığı (%²-14.33, SD-2, p<0.05), görünüşünün eski haline dönmesi (x²-6.01, SD-2, P<0.05), bebeğin beslenmesi (%²-6.48, SD-2, P<0.05), itemlerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde, ilk doğumu olan anneler beklenenden daha fazla ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum, birden fazla doğum yapan anneler ise beklenenden daha fazla beni ilgilendiriyor şeklinde gruplandırmada bulunmuştur. Dikişlerin acısı (%²-11.43, SD-2, p<0.05) ve bebeğin idrar yapması (%²-8.63, SD-2, p<0.05) itemlerinde ise ilk doğumu olanlar, paritesi birden fazla olan annelerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde, beklenenden daha fazla beni ilgilendiriyor şeklinde bildirmişlerdir (Tablo 5).

TARTIŞMA

Olgularımız en fazla bebek ile ilgili konularda ve aile ile ilgili konularda bilgiye gereksinimleri olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca en fazla kendileri ile ilgili konularla ilgilendiklerini belirtmişlerdir.

Hiser (1986), post-partum 2. haftada 20 multiparın ilgilendikleri konuları aynı ölçme aracını kullanarak belirlemiştir. Annelerin en büyük ilgi alanlarının aile

Tablo 4. Annelerin Eğitim Düzeyleri ile Aile, Anne ve Bebek İtemlerine İlişkin İlgi Düzeylerinin Karşılaştırılması

İtemler	χ ² Değeri	P Değeri
Hemoroidlerim	7.45	P<0.05
Bebeğin saçları	6.35	P<0.05
Bebeğin kilosu	6.88	P<0.05
Bebeğin uyarılara sıçrayarak tepki göstermesi	5.79	P<0.05
Kocamın bebeğe karşı nasıl davranacağı	12.43	P<0.05
Sinirlilik ya da gerginlik hissetme	6.90	P<0.05

* Tüm x² değerleri için serbestlik derecesi 2'dir.

ve kendileri ile ilgili konular olduğunu saptamıştır. Ayrıca aile itemlerinin % 23.89'u ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum, % 27.22'si beni ilgilendiriyor, anne itemlerinin % 14.05'i ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum, % 23.38'i beni ilgilendiriyor, bebek itemlerinin ise % 10.94'ü ihtiyacım var, öğrenmek istiyorum, % 18.13'ü beni ilgilendiriyor kategorisinde bulgulanmıştır(5).

Graef ve arkadaşları (1988), primiparlarla yaptıkları çalışmalarında, bebeklerini emziren annelerin % 97'sinin yenidoğanla, % 81'inin kendileriyle ve yalnızca % 19'unun, aile üyeleri ya da arkadaşlarıyla bütünleşmeyle ilgilendiklerini belirlemişlerdir (10).

Çalışmamızda, bebek ve aile ile ilgili konuların kadınların kendilerinden daha fazla öncelik kazanması, onların son derece özverili olması ve kendileriyle ilgili konuları daha geri plana bırakabilmelerinden dolayı olabilir.

Olgularımız özellikle bebek bakımı, beslenmesi, büyüme ve gelişmesi, aile planlaması konusunda bilgiye gereksinim duymaktadır. Ayrıca, eşin yenidoğana ve anneye karşı nasıl davranacağı, evdeki diğer kişilerin gereksinimlerini karşılama, yorgunluk hissetme, kararlar alma gibi yenidoğanın aileye katılımıyla ve evle ilgili sorumluluklarıyla ilgilenebilmektedirler.

Gruis (1977), post-partum 23 multipar ve 17 primipar olgunun, en fazla ve en az ilgili oldukları konuları belirleyen çalışmasında, annelerin en fazla yorgunluk hissetme ve görünüşünün normale dönmesi konularıyla ilgilendiklerini belirlemiştir (5,10). Yenidoğana ilişkin majör ilgilerinin olmadığını bildirmiştir (10).

Hiser (1986), multiparlar üzerinde yaptığı çalışmasında annelerin en fazla evdeki kişilerin gereksinimlerinin karşılanması, fazla kilolar, görünüşünün normale dönmesi, acıkma durumum, bebeğin sağlığı, bebeğin güvenliği, evdeki çocuk/çocukların bana karşı nasıl davranacağı, iyi bir anne olma, sabırsız olma, bebeğin nasıl büyüyeceği, yorgunluk hissetme itemleriyle ilgilendiklerini ve bilgi edinmek istediklerini saptamıştır (5).

Bulgularımız Hiser'in çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Ancak fazla kilolar olguların yaklaşık olarak yarısı tarafından beni ilgilendiriyor şeklinde sınıflandırılmış, görünüşünün eski haline dönmesi itemi ise olguların % 21.2'si tarafından bilgi edinmek istiyorum şeklinde bildirilmiştir. Gruis ve Hiser'in çalışmalarıyla olan bu farklı bulgular toplumumuzda aile ve bebek ile ilgili konularına daha öncelikli oldu-

Tablo 5. Annelerin Pariteleri ile Aile, Anne ve Bebek İtemlerine İlişkin İlgî Düzeylerinin Karşılaştırılması

İtemler	χ^2	P Değeri	Serbestlik Derecesi
Bebeğin nasıl büyüüp, gelişeceği	8.22	P<0.05	1
Bebek beni sevecek mi	7.2	P<0.05	2
Mama hazırlama	7.13	P<0.05	2
Bebeğin sağlığı	14.33	P<0.05	2
Görünüşünün eski haline dönmesi	6.01	P<0.05	2
Bebeğin beslenmesi	6.48	P<0.05	2
Dikişlerin acısı	11.43	P<0.05	2
Bebeğin idrar yapması	8.63	P<0.05	2

ğu, daha fazla bilgi gereksiniminin olduğu ve kadının fiziksel görünüşüne verdiği önemin farklı olmasıyla açıklanabilir.

Lemmer (1987), erken taburcu edilen annelerle, zamanında taburcu edilen annelerin ilgilerini belirlediği çalışmasında bu kadınlar arasında fark bulmamış ve en fazla iyi bir anne olma, görünüşlerinin normale dönmesi, egzersiz ve yenidoğandaki hastalık belirtilerini farketmeyle ilgilendiklerini bulgulamıştır (10).

Olgularımız en sık olarak hemoroidlerim ve bebeğin sünnetinin bakımı itemleriyle ilgilenmemektedirler. Bebeğin sünneti hemen yaptırılan bir işlem olmadığı için ilgi duyulmaması doğal olarak karşılanabilir. Hiser'in, çalışmasında en sık hiç ilgilenmiyorum şeklinde belirttiği itemler şunlardır- Epizyotomi dikişlerinin ağrısı, mama hazırlama, bebeğin cinsiyeti, idrar yapmam, bebeğin kilo kaybı ve bebeğin vajinal akıntısı. Olguların % 85'i hemoroidlerin, % 80'i bebeğin sünnetinin bakımı, terleme itemleriyle hiç ilgilenmediklerini bildirmişlerdir (5). Bu sonuçlar bizim bulgularımızla benzerlik göstermektedir. Fazla kilolar itemi bizim olgularımızda daha önce belirtildiği gibi öncelikli ilgilenilen konular arasında yer almamaktadır.

Hiser (1986) ise, çalışmasında lise ve üzeri eğitim yapan annelerin eğitimi olan annelerden istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha az sayıda itemi beni ilgilendiriyor şeklinde belirttiğini saptamıştır (5). Bu sonuç, bizim olgularımızla karşıtlık göstermektedir. Bizim eğitim düzeyi ilkokuldan daha ileri olan annelerimiz, ilkokul mezunu annelerden daha fazla bilgiye gereksinim duymaktadır. Bu durum ilkokul düzeyinde olan kadınlarımızın bu gereksinimlerinin farkında olmadıkları savıyla açıklanabilir.

Primipar annelerin, multipar annelerden daha fazla bebek bakımı ve kendileriyle ilgili konularda bilgiye gereksinim duydıkları belirlenmiştir.

Geisler (1989), primiparların kendileri ve yenidoğana ilişkin konularla daha fazla ilgili olduklarını, multiparların ise öncelikle kendileri ve yenidoğanın aile ile bütünleşmesiyle ilgilendiklerini saptamıştır (10). Bulgularımız, Geisler'in primipar annelere ilişkin bulgularıyla paralellik göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Erken post-partum döneminde anneler en fazla bebek ve aile ile ilgili konularda bilgiye gereksinim duymaktadır. Ayrıca aile planlaması yöntemlerini öğrenmek istemektedirler. Primipar anneler ve eğitim düzeyi ilkokulun üzerinde olan anneler genel olarak daha fazla bilgiye gereksinim ve ilgi durumu belirtmişlerdir.

Bu bulgular ışığında şu önerilerde bulunabiliriz:

* Hemşireler erken post-partum döneminde olan annelere yapacakları sağlık eğitiminde yenidoğan bebeğin bakımı, büyüme ve gelişmesi, beslenmesi ve aile planlaması yöntemleri üzerine odaklanmalıdır.

* Aile fertlerinin, yeni aile üyesiyle bütünleşmesini sağlamak için kardeşlerin ve babanın katılacağı aktiviteler planlanmalı, destek grupları oluşturulmalıdır.

* Erken post-partum dönemi yanlış beslenme alışkanlıklarını düzeltmek ve bir egzersiz programını uygulamak için en uygun zamanlardandır. Hemşireler annelere diyetlerinde dikkat edecekleri noktaları ve karın, pelvis kaslarını güçlendiren egzersizleri öğretmelidir.

* Hastanede kalınan süre kısıtlı olduğundan, detaylı çocuk bakım konularını içeren yazılı dokümanlar, hemşireler tarafından hazırlanarak hastalara verilebilir.

* Taburcu olmadan önce, yeni annelere bebek ve kendileriyle ilgili sorun olduğu zaman kimi arayacaklarına dair bilgi verilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Brooten D, Gcinaro SF, Knapp H, Brown L, York R: Clinical Specialist Pre- and Postdischarge Teaching of Parents of Very Low Birth Weight Infants. JOGNN, July/August, 316-322, 1989.
2. Bobak MI, Jensen MD: Essentials of Maternity Nursing, Third Edition, London: Mosby Year Book, 560-610, 1991.
3. Doenges ME, Kenty JR, Moorhouse MF: Maternal/Newborn Care Plans Guidelines for Client Care, Philadelphia: F.A. Davis Company, 271-326, 1988.
4. Herman AJ, Lundgren JJ, Miller TA, Netherson GA, Sewell EA, et al.: Preparation for Childbirth Family Approach, Second Edition, Tennessee: Continuing Education and Patient Education Advisory Committees of the Baptist Memorial Hospital, 27-30, 84-85, 1986.
5. Hiser LP: Concerns of Multiparas During the Second Postpartum Week, JOGNN, May/June, 195-203, 1987.
6. Ladewing WP, London ML, Olds SB: Maternal Newborn Nursing, Second Edition, California: Addison-Wesley Nursing, 773-795, 1990.
7. Pridham KF, Lytton D, Chang SA, Rudedge D: Early Post-Partum Transition: Progress in Maternal Identity and Role Attainment, Research in Nursing & Health, 14,21-31, 1991.
8. Reeder SJ, Martin LL: Maternity Nursing, Family, Newborn and Women's Health Care, Sixteenth Edition, London: J.B. Lippincott Company, 312-338, 580-590, 1987.
9. Miovech SM, Knapp H, Borucki L, Roncoll M, Arnold L, et al.: Major Concerns of Women After Cesarean Delivery, JOGNN, 23:1, January, 53-59, 1994.
10. Sheil EP, Bull JM, Moxon BE, Muehl PA, Krocning KL, etc.: Concerns of Childbearing Women: A Maternal Concerns Questionnaire as an Assessment Tool, JOGNN, 24:2, February, 149-154, 1995.